

HET DUISTERE DAL

Thomas Willmann (1969, München) studeerde muziekwetenschap, werkte een tijd in Los Angeles, was gastpresentator bij Bayern4 Klassik, is vertaler en werkt aan de universiteit van München. Met *Het duistere dal* heeft hij een buitengewoon geslaagde debuutroman afgeleverd.

Thomas Willmann

Het duistere dal

Vertaald door Goverdien Hauth-Grubben

MERIDIAAN
UITGEVERS

2015

Oorspronkelijke titel: *Das finstere Tal*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Liebeskind, München

© Thomas Willmann, 2010

© Vertaling uit het Duits: Goverdien Hauth-Grubben, 2015

© Nederlandse uitgave: Meridiaan Uitgevers, Amsterdam 2015

Omslagontwerp: Wil Immink Design

Omslagbeeld: Hans-Michael Rehberg © Petro Domenigg/FILMSTILLS.AT

Foto auteur: © Frese München

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 2407 6

ISBN 978 90 488 2408 3 (e-book)

NUR 302

Eerste druk, mei 2015

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij een subsidie van het Goethe-Instituut, dat wordt ondersteund door het Duitse ministerie van Buitenlandse Zaken.

De vertaalster ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

www.meridiaanuitgevers.nl

www.overamstel.com

Meridiaan Uitgevers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

OVERAMSTEL
uitgevers

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor
mijn ouders,
Wolf, Gretel en Christine

De knoestige hand verdween in het warrige kluwen pasgeboren leven. Ze trok zich niets aan van het miauwen van de jonge katjes en het krabben van hun klauwtjes. De hand onderzocht de stevigheid en het geslacht van de kleine lijfjes, draaide hier en daar een van de nog blinde snoetjes naar het licht van de grote petroleumlamp, die boven de tenen mand met de dieren hing. Vervolgens werd er even in de tandeloze bekjes gekeken, naar het blazen of jammeren geluisterd.

Het duurde niet lang of de hand tilde drie trappelende lijfjes uit de hoop broertjes en zusjes.

‘Die, die en die,’ luidde het oordeel.

De drie katjes werden op een vrouwenarm gelegd en naar hun moeder teruggebracht, die – nog altijd versuft door de inspanning van de veelvoudige geboorte – bij de kachel lag.

Een baardige man pakte de mand met de andere jongen, droeg hem door de kamer het huis uit. Hij liep het korte stuk naar de schuur, waar hij zich op drie passen voor de harde planken van de zijmuur posteerde. Toen nam hij de katjes een voor een uit de mand, die hij in de kromming van zijn linkerarm had hangen, en smeed ze dood.

I

Toen de vreemdeling met zijn muildier bij het hooggelegen dal aankwam, hing in de lucht al de geur van de eerste sneeuw. De adem van man en dier vormde kleine wolkjes tegen de heldere hemel. Hij bewoog zich moeizaam voort – beide waren ze de rotsachtige helling in een straf tempo op gelopen om voor het middaguur hun doel te bereiken.

In het dorpje dat ze beneden achter zich hadden gelaten, was de zon opgegaan boven een herfstdag waarop de laatste herinnering aan de warmte van de zomer nog in de spinnenwebben hing. Maar hier boven kon je de winter al ongeduldig met zijn beenderen horen klapperen.

Vanaf de voet van de bergketen, waar de vreemdeling in de ochtendschemering op weg was gegaan, was er zelfs voor een kenner geen zichtbare aanwijzing voor het bestaan van het hooggelegen dal, dat hij nu met zijn pakkier binnenging. Te hoog gelegen, te smal en te langgerekt was de kloof tussen de rotswanden, die de enige toegang vormde. En het pad erheen was niet veel meer dan een halfverweerd verhoogd voetpad – veel verkeer was er niet, was er ook nooit geweest tussen de bewoners van de laagvlakte en die van het reusachtige keteldal boven tussen de rotsen. Dat daar zo dicht onder de hemel iemand woonde, was beneden nauwelijks meer dan een half-vergeten legende. En de mensen hier boven vonden het allang best.

De vreemdeling – een grote, slanke jongeman van begin twintig – was gekleed in de materialen waarvan men hier in deze omgeving zijn kleding maakte: een broek van wildleer,

een linnen kiel, een loden jas, de knopen van hertshoorn. Maar zelfs zonder twee wel heel ongebruikelijke kledingstukken – een paar afgetrapte bruine leren puntlaarzen en een lichtgekleurde zomerjas – zou dat bij elkaar nooit een van de plaatselijke klederdrachten hebben opgeleverd. Alles, op die laarzen en die jas na, wekte de indruk dat het weliswaar al een tijdje dienstdeed op een niet al te comfortabele reis, maar dat het wel pas speciaal voor deze reis was aangeschaft en niet al jarenlang dagelijks in gebruik was. Het leek niet werkelijk bij dit lichaam te horen, bij hem zag het eruit als de camouflage van sommige dieren die zich aan hun omgeving aanpassen om niet door hun vijanden te worden verslonden – of om hun prooi gerust te stellen. Zijn gezicht was scherp getekend en zijn huid was heel glad, wat misschien te danken was aan een scheermes of alleen aan zijn jeugd. Maar in zijn ogen lag een vastberadenheid alsof ze al méér dan enkel dit leven hadden gezien.

Het muilnier was beladen met heel wat bagage, maar ook weer niet met meer dan iemand zou verzamelen die van plan is zijn bezittingen langere tijd met zich mee te slepen. Alleen twee lange cilindervormige leren foedralen en een kennelijk samengeklapt apparaat bestaande uit verschillende houten latten leken niet echt geschikt voor een eenzame reiziger die erop bedacht is alleen het hoogstnodige bij zich te hebben.

Zo kwamen man en dier uit de schaduw van de smalle rotsdoorgang, die het schrale, steenachtige aanzicht van het bergmassief een flink stuk boven zijn halve hoogte doorsneed en zich opende naar een reusachtige vlakte. Omsloten door een aaneenschakeling van toppen lag die er in onvermoede rust en eenzame vruchtbaarheid bij. Het was een oord dat genoeg had aan zichzelf, dat geen buitenwereld duldde. Het verweerde zich niet tegen bezoekers – maar het sloot achter

hen onmiddellijk weer de doorgang naar elke andere wereld. Wie hiernaartoe kwam, werd ingelijfd. Het duurde wel een kleine dagmars om de hele zoom van de langgerekt ovale vlakte af te lopen, die omsloten werd door steile rotswanden en duistere, karige bergbossen. De vreemdeling echter bleef de weg volgen vanaf de mond van de passage dwars door het hooggelegen dal naar de nederzetting ongeveer in het midden ervan.

De zon stond hoog aan de hemel en de lucht was helder en koud, zodat de vlakte zich tot op grote afstand zichtbaar voor hem uitstreckte. Ze bood het beeld van een oord waar ze bijtijds hadden binnengehaald wat de Heer in zijn goedheid had gegeven – omdat men niet al te lang op die goedheid wilde vertrouwen. Velden en vruchten waren al geoogst, er was gehooïd en er werd nog maar weinig vee naar buiten gestuurd om te grazen. In het voorjaar en de zomer kon het bloeien, ontspruiten en woekeren je met zijn geweld bijna de adem benemen, want de bodem en de weersomstandigheden verleenden de vlakte een voor deze hoogte onverwachte weelderigheid. Maar nu was de natuur al van alles beroofd wat in de komende maanden van ontbering de mensen tot voedsel kon strekken, en de onbruikbare rest stond er bedrieglijk koppig bij en wachtte op de dood door de eerste vorst.

Nu hij het doel van zijn reis zo goed als bereikt had, nam de vreemdeling de tijd. Hij liet het eerst zo bars aangespoorde muildier rustig voortsukkelen en gunde het zo nu en dan enkele happen gras langs de kant van de weg. Telkens weer liet hij zijn blik over de vlakte gaan en hij leek het beeld ervan met zijn ogen op te zuigen, hij luisterde en snoof de geur op. Het was alsof hij op de plek van een reeds lang bekende legende was aangekomen en hij nu elke indruk corrigerend, aanvullend en bevestigend moest vergelijken met het visioen dat hij al jaren in zijn hoofd had. Alsof hij ten volle wilde

genieten van zijn voorlopige eenzaamheid op deze plek en het moment wilde uitstellen waarop hij hier iemand zou tegenkomen.

Telkens weer ging zijn blik omhoog, zocht de zoom van de bergruggen af – tot hij uiteindelijk het enige kruis ontdekte dat de rand van het keteldal sierde. Lange tijd bleef hij in die beschouwende houding staan.

Ten slotte was echter toch het moment gekomen waarop het onomstotelijk vast kwam te staan dat hij hier in dit dal niet alleen was. Al vanuit de verte had hij de gedaante gezien – een jongetje, dat naast de weg in het gras speelde. Aanvankelijk had hij hem niet precies kunnen onderscheiden, maar al snel was hij dicht genoeg genaderd om de lichte kiel, de donkere broek en het gebruinde gezicht onder de wilde zwarte haardos te herkennen. Een hele tijd liep hij zo verder over de weg voordat ook het jongetje hem leek op te merken. Het staakte zijn spel, kwam overeind, stapte door het hoge gras naar de kant van de weg en bleef staan, zijn blik star gericht op de vreemdeling met zijn pakkier die daar op hem afkwam.

Ze verloren elkaar nu niet meer uit het oog, maar nog was de afstand tussen hen te groot om met vriendelijke woorden te overbruggen. Het kind was stokstijf blijven staan met zijn vuisten in zijn broekzakken – en de man van zijn kant had het gevoel dat alleen zwaaien misschien verkeerd en gemaakt zou overkomen. En dus restte hem niets anders dan met grote passen door te lopen. Maar nu was hij zich ervan bewust dat zijn bewegingen gadeslagen werden; zijn tred verloor elke natuurlijke vanzelfsprekendheid en hij deed zijn best vriendelijke gezindheid en onschuldige welwillendheid uit te stralen.

Na een eeuwigheid, waarin de schaduwen van de vroege namiddag nog geen centimeter vooruitkwamen, waren beiden elkaar eindelijk dicht genoeg genaderd om zonder grote

stemverheffing een gesprek te voeren. Maar ze zwegen nog steeds. De vreemdeling vertraagde zijn tred, glimlachte tegen het jongetje, dat nauwelijks tot zijn middel reikte. In de blik van het kind lag echter niets vriendelijks. Groot en donker waren zijn ogen, die zonder verlegenheid in die van de man staarden en hem vervolgens van top tot teen opnamen. De ooghoeken en de bleke lippen hadden iets verbeterens, dat te oud scheen voor de leeftijd van het kind. Zelfs als de vreemdeling zo'n jong gezicht tot echte haat in staat had geacht, zou dat nog iets te veel leven hebben betekend vergeleken met wat hij in deze trekken zag.

Het kind zweeg. De man was blijven staan, hoewel het jongetje hem niet de weg versperde. Meerdere ademhalingen lang volhardden ze in die houding. Toen, de vreemdeling wilde juist iets zeggen, haalde het kind zijn vuisten uit zijn zakken, draaide zich om en rende dwars over het veld weg, naar het dorp dat in de verte te zien was.

Wat zou er meer achter gezeten kunnen hebben dan het begrijpelijke gedrag van een kind dat zijn hele leven vast nog nooit iemand had gezien die niet uit de kleine gemeenschap van de dalbewoners afkomstig was? Dit was geen omgeving die tot nieuwsgierigheid en openheid opvoedde en waar het onbekende welkom was.

Maar na de ontmoeting met het kind bleef de man met een merkwaardig gevoel achter. Het leek wel zeker dat hij pas in het dorp zou aankomen als zijn komst allang aangekondigd was. Geen mens was te zien voor de boerderijen langs de weg naar de nederzetting, maar zodra hij een ervan gepasseerd was, meende hij achter zich het geluid van opengaande vensterluiken te horen.

Het dorp was een verzameling van ruim twintig donkere gebouwen, die leken op de weinige boerderijen die over

het dal verspreid lagen. De nederzetting had iets massief gedrongens, alsof haar oprichters elkaars nabijheid alleen met tegenzin hadden gezocht omdat de afkeer tegen de rest van de wereld in hen een druk opbouwde die elke centrifugale kracht beteugelde. Het dorp wekte de indruk een soort tweede vesting te zijn binnen de verdedigingswal van het keteldal – maar het zou niet eenvoudig zijn uit te maken of het een verdere verdedigingslijn tegenover indringers van buiten was, of dat het een verdedigingsgemeenschap was tegen het door de natuur geschapen oord zelf, dat haar duldde en omsloot.

In elk geval wandelde de vreemdeling ongehinderd en alleen het dorp binnen, als ware het een opengelaten burcht. Maar hij was nog niet op het krappe marktplein aangekomen, of ook aan deze illusie kwam een einde. Daar hadden zich als bij toeval meerdere forse mannen met ronde zwarte hoeden verzameld. Veel aanstalten maakten ze niet om te doen alsof ze hier met iets anders bezig waren dan op zijn aankomst te wachten. De vreemdeling groette hen vriendelijk maar zwijgend met een hoofdknik.

De mannen kwamen dichterbij en posteerden zich rond de indringer, die midden op het plein met zijn muilddier tot stilstand was gekomen. Ze vormden een halve cirkel, die niet veel kleiner had hoeven te worden om bedreigend te zijn. Rondom gingen er allengs deuren en ramen open, er kwamen mensen uit de steegjes, zodat de randen van het plein zich weldra met zacht fluisterende toeschouwers vulden. De mannen die de vreemdeling tegemoet traden – ze waren met z'n zessen – hadden voor een deel net hun jeugd achter zich gelaten, voor een deel waren ze juist nog in de kracht van hun leven. De jongste had zijn wangen, die in de kou rozig glansden, glad geschoren; twee hadden een snor, een had borstelige bakkebaarden, twee hadden een keurig geknipte zwarte baard – maar niets daarvan kon de gelijkenis van hun

gezichten verbergen. En al had je alleen de twee mannen gezien die het minst op elkaar leken, dan zou je ze nog altijd als types van één regio herkend hebben. Maar door de andere vier werden zowel hun overeenkomsten als hun verschillen over zo veelvoudige fijne schakeringen verdeeld – elke trek die een van de mannen speciaal leek te onderscheiden keerde in ten minste een van de andere terug – dat hoogstens de graad, maar niet het feit van hun onderlinge verwantschap twijfelachtig leek.

Het eerste woord werd gesproken door een van de twee mannen met een volle baard, kennelijk de oudste in de halve kring, die in het midden ervan precies tegenover de vreemdeling stond.

‘Gegroet.’

‘Gegroet, allemaal,’ antwoordde de nieuwaangekomene met een langzame, vrijmoedige blik langs de halve cirkel.

‘Je bent hier niet bekend.’

Of dat een vraag of een vaststelling was, viel niet uit te maken. De man knikte.

‘Wie ben je?’ De vraag kwam hard, direct, in de keelklanken van het plaatselijke dialect.

‘Greider,’ antwoordde de vreemdeling, nog korter, directer.

‘En wat wil je?’

‘Onderdak.’

‘Zul je niet vinden. We moeten hier geen vreemdelingen. ’t Is geen goede tijd, de sneeuw komt binnenkort. Dan komt niemand meer naar beneden. Zorg liever dat je meteen omkeert.’

Greider stond daar maar, alsof de woorden niet tot hem gericht waren. Rustig en gelijkmatig dampte zijn adem in de koele lucht, waarin – hoewel er nauwelijks wolken te zien waren – trillend hier en daar sneeuwkrystallen dansten.

‘Heb je niet gehoord wat ik zei? Je moet omkeren. Vreem-

delingen hebben hier in het dal niets te zoeken.’

Weer bleef Greider stom, alsof de woorden voor iemand anders bedoeld waren en alsof hij erop wachtte eindelijk te worden aangesproken.

De stem van de ander – tot nu toe met een welwillende ondertoon, alsof ze tot iemand sprak die onopzettelijk een fout had gemaakt – werd ijziger.

‘Wat moet je hier eigenlijk?’

Nu eindelijk antwoordde Greider, beleefd, heel natuurlijk, en terwijl hij naar de lange, ronde leren foedralen en de merkwaardige samengeklapte houten constructie wees die op de rug van zijn muildier waren vastgesjord: ‘Schilderen.’

Een bijna geschrokken gesmiespel en gefluister barstte aan alle kanten los – ‘Wat zei hij? Schilderen? Zei hij echt schilderen?’

Een kort moment keek ook de man met de baard verbluft, maar toen, zodra hij wist dat iedereen op zijn antwoord wachtte – want het scheen een uitgemaakte zaak dat alleen hij hier het woord diende te voeren – vroeg hij, zo luid dat iedereen het kon horen en vol spottend gespeelde vriendelijkheid: ‘O ja, wil je schilderen? Maar wij doen al het schilderwerk hier zelf!’

Dat zorgde alom voor joelend gelach. Alleen Greider vertrok geen spier, net als de zes mannen die om hem heen stonden.

Volkomen ernstig en demonstratief beleefd, alsof de anderen hem werkelijk verkeerd begrepen hadden, zei hij: ‘Ik ben geen huisschilder. Ik wil schilderijen maken.’

Nu wist de baardman even niet wat hij moest antwoorden. Greider benutte het moment om voor de eerste keer ongevraagd het woord te nemen. Alsof de ander niet al had uitgelegd dat zoiets hier niet bestond: ‘Ik betaal ook goed voor onderdak.’

Ondertussen was hij in de weer met een van zijn zadeltas-

sen, maakte de riemen los en stak zijn hand erin. Onmiddellijk werd de halve cirkel van de mannen rondom hem kleiner, hun lichamen spanden zich, leken op het punt te staan om hem te bespringen. Maar Greider haalde op zijn dooie gemak een vuistgrote leren buidel uit de tas en wierp die naar de man met de baard. Toen die hem uit de lucht opving, was er gerammel en gerinkel van metaal te horen.

De baardman leek even onzeker, alsof hij het zakje niet vertrouwde. Met een hoofdknik moedigde Greider hem aan het te openen. De man opende nu het koordje waarmee de buidel werd dichtgehouden, maakte de opening groter en haalde er iets uit.

Het bleek een gouden munt te zijn.

Hij hield het geldstuk tussen duim en wijsvinger omhoog zodat iedereen rondom hem het kon zien. Toen liet hij het zakje in zijn linkerhand rinkelen om hun woordeloos een indruk te geven van de tastbare schat die hij daar in zijn hand hield. Onmiddellijk zwol het gefluister weer aan.

Greider glimlachte naar de baardman, die duidelijk aan het nadenken was geslagen. Wikkend en wegend fonkelden zijn ogen van onder de hoedrand, ze flitsten tussen de munt en Greider heen en weer; twee, drie keer nog keurde zijn hand het gewicht van de propvolle buidel.

‘Hoelang zei je dat je wilde blijven?’ vroeg hij de vreemdeling wantrouwend, waarbij hij er geen twijfel over liet bestaan dat het nog lang niet beslist was of dat blijven überhaupt mogelijk zou zijn.

‘Een winter.’

‘Dat zal niet genoeg zijn voor de hele winter, die buidel,’ zei de man, maar je kon aan hem merken dat hij er niet helemaal zeker van was of zijn hebzucht hem hier geen parten speelde.

‘Ik heb nog meer,’ reageerde Greider – alsof het heel vanzelfsprekend was dat een bedrag dat hij beneden in een van de

chique hotels in de grote stad voor meerdere weken logies had betaald, hier in dit afgelegen dal niet voldoende was voor een onderdak van een kwartjaar.

De ogen van de baardman werden groot. Hij keek zijn makers aan, keek om naar de omstanders. Zoveel geld – dat iemand toebehoorde die duidelijk niet goed wijs was, die er alleen maar om leek te vragen het hem af te pakken – dat was werkelijk een godsgeschenk.

‘O ja?’ diende hij Greider met een loerende blik van repleik. ‘Laat ’s zien.’

Greider schudde zijn hoofd. Hij wist wel dat hij zijn plan om in dit dal te overwinteren alleen kon verwezenlijken door de hebzucht van de bewoners te wekken – voor een ander argument zouden ze niet ontvankelijk zijn. Maar hij mocht zichzelf ook weer niet zo lichtzinnig en naïef voordoen dat de hebzucht van die lieden de snelste weg naar bevrediging zou zoeken: Greider voor altijd een onderdak vlak onder de zoden bezorgen en als tegenprestatie daarvoor zijn hele hebben en houden in bezit nemen. ‘Dat laat ik zien als ik een dak boven m’n hoofd heb.’

Even ging er een schok door de baardige man, omdat die ogenschijnlijke dwaas hem nu toch de wet wilde voorschrijven. Hij keek Greider recht in het gezicht, vervolgens naar de zadeltassen en toen weer naar Greider, alsof hij wilde zeggen: het geld kan alleen maar in je tassen zitten, en jij staat er hier boven alleen voor. Maar goed, we zijn geen struikrovers ... Zolang de verzoeking maar niet groter gemaakt wordt dan van een normaal christenmens gevraagd kan worden.

‘We moeten overleggen,’ zei hij na een korte stilte. Dit wekte hoorbaar algemene instemming. ‘Het beste is als je eerst maar eens naar de waard gaat. Drink iets. Dat schaadt ook niet als je weer om moet keren.’

Greider knikte met een lachje dat leek uit te drukken dat

die laatste veronderstelling nu van de baan was. Onmiddellijk kwam er beweging in de menigte. Greider hoefde helemaal niet te vragen hoe hij bij de waard kwam, want terwijl sommigen nu – en allang niet meer fluisterend – begonnen de zojuist meegemaakte, buitengewone gebeurtenis met elkaar te bespreken, hadden de meesten blijkbaar heel plotseling flinke dorst gekregen en haastten zich om als eerste de herberg te bereiken, die achter de baardman aan de rand van het plein stond. Greider hoefde alleen de stroom te volgen die zich een weg baande door de groep van degenen die ter plekke in een levendig gesprek verwickeld bleven staan en hun hals naar Greider rekten zodra hij dichterbij kwam. De halve cirkel met de zes mannen was uiteengevallen, maar het ontging Greider niet dat vier van hen zich geen moment door de menigte te ver van hem lieten wegdrijven, hem nooit uit het oog verloren. Alleen de woordvoerder bleef achter met de zo op het oog jongste van het stel, en Greider zag hoe de man met de baard op de ander inpraatte, die daarop naar een karos liep, die vlakbij klaarstond. Toen Greider bij de herberg aankwam, hoorde hij door het hem omgevende gegons van de stemmen nog het geluid van wagenwielen en galopperende paardenhoeven, die uit het dorp wegsnelen.

Het was de enige herberg van het dal aan te zien dat er geen moeite voor de gasten gedaan hoefde te worden. Net als alle huizen rond het plein telde ook dit gebouw maar één verdieping, die onder de last van een zwart geveldak hurkte, alsof het huis zichzelf voor de ogen van de hemel de grond in wilde drukken. De scheuren in het pleisterwerk schenen dat te bevestigen – alsof de muren niet lang meer weerstand wilden bieden aan dat gewicht.

Greider hield voor het huis stil, bevrijdde het muilnier van zijn last, nam de zadeltassen op zijn schouder en keek enig-

zins radeloos om zich heen, tot zich uit de menigte omstanders woordeloos twee mannen losmaakten: de ene om de rest van de bagage over te nemen, de andere om de teugels van het dier te pakken en het weg te brengen.

Toen Greider de donkere, sober ingerichte gelagkamer binnenkwam, zat het daar al helemaal vol. Vrijwel niemand aan de grote houten tafels nam de moeite de indruk te wekken dat zijn aanwezigheid hier een ander doel diende dan de vreemdeling van dichtbij te bekijken. Met onverholen nieuwsgierigheid grijnsden de meesten hem aan, en maar heel weinigen gingen zachter praten als ze opmerkingen – zelden vriendelijke – over hem uitwisselden.

Slechts één tafel was nog vrij, en het zal wel geen toeval zijn geweest dat die uitgerekend bij een van de ramen met dik en troebel glas stond. Nog voordat Greider daar had plaatsgenomen – hij probeerde daarbij zo onbekommerd mogelijk te kijken, alsof hij op een zondag thuis in de herberg zat – verdrong de menigte zich buiten al voor het raam om een uitvoerige blik op de zonderlinge nieuwkomer te werpen.

Aan het tiental tafeltjes rondom hem had nog niemand iets te drinken. De waard had op dit tijdstip niet met gasten gerekend, en al helemaal niet met een volle gelagkamer. De serveerster was kennelijk zojuist pas erbij gehaald, ze had nog maar net haar schort voorgedaan, haar haar zo goed en zo kwaad als het ging in een warrige knot opgestoken en ze begon de eerste bestellingen op te nemen. In Greiders nabijheid werd ze helemaal niet toegelaten. Zodra hij op de afgesleten zwarte bank had plaatsgenomen met zijn rug naar de nieuwsgierigen buiten voor het venster, kwam de waard zelf van achter zijn tapkast vandaan; een man die eruitzag alsof hij te strak in zijn glanzende vel stak, met vettige korte haren en een enorme krop. Klossend doorkruiste hij de gelagkamer, en hij zette ongevraagd en zonder een woord te zeggen een plomp glas

voor Greider neer. Uit een kruik van geglazuurd aardewerk schonk hij het vol met een slijmerige, lichtgekleurde vloeistof, waarvan de scherpe jenevergeur meteen opsteeg. Toen bleef hij aan het hoofd van de tafel staan, zijn handen met de kruik voor zijn leren schort gevouwen, en keek met fonkelende ogen naar Greider, op wie alle blikken in de vrijwel stil geworden gelagkamer gericht waren.

Greider pakte het glas, hief het naar de waard, vervolgens in de richting van de mensen die zich om hem heen verzameld hadden, zette het aan zijn mond en dronk het in één teug leeg. Even kneep hij zijn ogen dicht, een moment werden zijn mondhoeken omlaaggetrokken, toen ontglipte hem enkel een zacht, bevredigd klinkend 'Aaaahh'. Met de rug van zijn hand veegde hij over zijn lippen en stak de waard zijn glas toe. Die grijnsde, half achterbaks, half waarderend, schonk bij en liep toen met de kruik terug naar zijn tapkast. Aan de tafeltjes in de gelagkamer werd de draad van de gesprekken weer opgenomen.

Greider had intussen misschien een uur in de herberg gezeten. Hij bleef aan zijn tafeltje zitten, hoewel de nieuwsgierige blikken, sommige steels, sommige heel openlijk, niet minder werden en waarschijnlijk de meeste rondom gevoerde gesprekken over hem gingen. Als een paar ogen de zijne vond, ontweek hij ze niet, keek evenwel nooit uitdagend terug, maar liet zijn blik als terloops wegglijden.

Het waren eenvoudige mensen die Greider daar omwille van hem in de herberg verzameld zag – door het werk massief geworden of uitgeteerde lijven, met harde koppen waaruit langzame, maar vastberaden ogen keken, met monden die voedsel en drank gulzig tot zich namen om het vervolgens grondig te vermalen, monden waaraan de woorden niet snel en lichtvaardig ontsnapten. Ze droegen praktische, doorde-weekse kleding, die jaar na jaar met koppige, nauwgezette

volharding werd versteld en netjes gehouden. Ze vulden de gelagkamer met een uitwaseming die hun eigen was en die ze met elkaar deelden, die rook naar dagelijks werk en oogst, naar onverstoorbaarheid en wantrouwige godgevalligheid. In hun harten was het herfst, tijd om wat ze door hun werk verworven hadden binnen te halen en als voorraad te bewaren om op de komende kou voorbereid te zijn. Niet de tijd waarin je het kloppen van een vreemdeling op je deur wilt horen.

Af en toe draaide Greider zich om naar het raam om te zien of zich daar nog steeds gezichten tegenaan drukten, en om bij te houden hoe het licht van de heldere dag langzaam valler werd. Bij een van zijn bliken door het bobbelige, dikke glas, dat golven en blazen in de wereld erachter schilderde, zag Greider aan de overkant van het dorpsplein weer de wagen die, voor hij de herberg binnengegaan was, het dorp uit was gestoven. De jongeman die de karos gemend had, stond naast het dampende paard, de teugels in de hand, en sprak indringend met de man met de baard die eerst het woord had gevoerd en die kennelijk daarna de hele tijd de herberg vanbuiten in het oog had gehouden. Na een tijdje knikte hij.

Greider keerde zijn rug naar het raam zodra hij zag dat de baardige in beweging kwam. Degenen die Greider nog altijd onderzoekend aankeken, konden nu een lichte glimlach op zijn gezicht ontdekken, zoals hij daar zat, de handen om het glas voor hem, rustig wachtend op wat komen ging. Lang hoefde hij niet te wachten of de zware deur ging open. De man met de baard kwam de gelagkamer binnen en vond doelgericht zijn weg naar Greiders tafel. In het nu nauwelijks nog hoorbare gefluister, waarin het geroezemoes van de gesprekken door zijn binnenkomst was veranderd, kraakten de planken luid onder zijn lompe schoenen. De bank bij het raam was plotseling weer het middelpunt van alle aandacht.

Met schijnheilig vragende ogen keek Greider bijna brutaal

op naar de man, die voor hem was komen staan, wijdbeens, zijn duimen in het vest gehaakt. Even leek het of de man op een woord van Greider wachtte, maar die bleef zwijgen. Dus moest hijzelf iets zeggen, waarbij de woorden onwillig tussen zijn tanden door kwamen, alsof ze ranzig waren.

‘Weduwvrouw Gader. Die kan van de winter wel iemand in huis gebruiken. Een helpende hand,’ verkondigde hij. En hij haastte zich eraan toe te voegen: ‘Als je d’r maar betaalt.’

Greider knikte tevreden, alsof men hem zojuist bij de receptie van een hotel voorkomend had verzekerd dat de door hem gewenste kamer vrij was en alsof hij niets anders had verwacht. Hij dronk de laatst overgebleven slok en kwam zonder een woord te zeggen overeind.

Nog minder dan het overbrengen van het in het voordeel van de vreemdeling uitgevallen besluit beviel de baardman maar al te duidelijk de vanzelfsprekendheid waarmee Greider dat besluit opnam. Een lichte vlaag van woede schoot over zijn gezicht voordat hij zichzelf weer in de hand kreeg en Greider met een armgebaar uitnodigde als eerste de weg uit de herberg te aanvaarden. Achter Greiders rug wierp hij vervolgens een fonkelende blik in de rondte, die bij alle aanwezigen onmiddellijk een grote belangstelling voor hun tevoren onderbroken gesprekken terugbracht. Pas toen de deur achter de mannen was dichtgegaan, waagden de meeste hoofden het opnieuw zich om te draaien naar de lege plek die de twee mannen hadden achtergelaten – alsof men de hoop koesterde zoiets als een zichtbare echo van het zojuist op dit bescheiden podium opgevoerde toneelstuk op te vangen. Toen schenen binnen de kortste keren allen die kort daarvoor nog aan hun banken vastgegroeid leken te zitten, zich te realiseren dat het vandaag eigenlijk geen dag was die je godgevallig in de herberg kon doorbrengen, en opeens konden de serveerster en de waard het afrekenen van alle te betalen verteringen nauwelijks bijbenen.

Na de bedompte lucht van de gelagkamer sneed de ijzige kou van het hooggelegen dal Greider in het gezicht. Binnen hadden rook en het halfdonker een schemerige sluier gevormd, die de contouren onscherp maakte en verdoezelde en alle geluiden dof in elkaar deed overlopen. Maar hier buiten was de lucht nu glashelder tot aan de horizon, drong met een metaalachtige geur je neus binnen en prikte in je longen. In het bleke zonlicht van de voorwinter tekende elke halm, elke steen zich met een bijna harde en nuchtere helderheid af. Elk geluid klonk overduidelijk luid.

Zelfs het knerpen van de wielen van de open koets, waarin Greider – op de bok – had plaatsgenomen, wekte de indruk dat je daarin elke kiezel kon tellen. De koetsier naast Greider had niet bijster veel haast, maar de enkele malen dat hij de zweep boven de hoofden van de paarden liet knallen, klonk dat als een pistoolschot door de lege namiddag. Hij was een van de zes mannen die Greider op het dorpsplein ontvangen hadden – degene met de bakkebaarden – en naast hen reden er nog drie: de twee baardmannen en de oudste van de twee mannen met snor. Achter de koets vastgebonden sjokte Greiders muildier geduldig mee, opgelucht dat de bagage nu in de koets lag.

Zo had Greider het rijtuig al aangetroffen toen hij de herberg uit was gekomen. Zonder veel woorden hadden baardmans en zijn verzamelde makkers Greider duidelijk gemaakt dat hij in de koets moest plaatsnemen, en terwijl hij aan dat verzoek gevolg gaf, had hij gezien hoe de tweede man met

baard een eindje richting herberg was gereden, waaruit de nieuwsgierigen nu weer naar buiten gestroomd kwamen – kennelijk om hun mee te delen dat hij en de drie anderen voldeden als begeleiding voor de vreemdeling.

Ze hadden zojuist de laatste dichter opeenstaande huizen achter zich gelaten en reden over een weg die dieper het rondom door bergen nauw omsloten dal in voerde. Maar het duurde niet lang of Greider begreep dat ze het huis van de hulpbehoevende weduwe Gader al bereikt hadden. Het gebouw dat hij daar links van de weg langzaam dichterbij zag komen, onderscheidde zich niet zichtbaar van de andere huizen in het dal; ook dit bouwsel wekte de indruk zich te bukken, beschikte slechts over één verdieping met dik gekalkte muren en argwanende vensters onder een zwart spanendak. En de smalle, weelderige boomgaard en moestuin getuigden net als alle andere die hij gezien had van de donkere vruchtbaarheid van de grond en de door angst ingegeven zelfredzaamheid van de bewoners. Wat Greider zijn zekerheid verschafte, stond voor de lage omheining op de weg: het was de karos die hij al eerder in het dorp had gezien.

En inderdaad werd de koets even later naast dat voertuig tot stilstand gebracht. De drie ruiters stegen af om Greiders bagage uit te laden en hem naar de deur van het huis te begeleiden. Die was direct opengegaan toen de paarden hun klepperende tred onderbroken hadden, en in de smalle gang die daardoor zichtbaar werd, stonden twee gedaantes al te wachten om de gasten te begroeten. De ene moest de weduwe Gader zijn: een kleine vrouw, recht van postuur, het nog altijd zwarte haar opgestoken in een strenge knot. In jaren gerekend was ze niet oud, ze kon nauwelijks op een halve eeuw aards bestaan terugkijken, maar het leven hier boven maakte de huid leerachtig, de handen eeltig en pezig. De donkere ogen van de vrouw waren echter nog niet bevangen door

de vermoeidheid die Greider in het dorp had aangetroffen, en haar voorzichtige glimlach gaf tanden bloot die recht waren en sterk. De gedaante naast de vrouw was de jongeman die de karos had gemend.

De weduwe heette Greider vriendelijk welkom, liet zich informeren over zijn plannen om de winter hier in het dal als schilder door te brengen en verzekerde hem hoe blij ze was in hem iemand te vinden die haar naast haar dochter in huis een handje zou kunnen helpen. Greider voelde echter de hele tijd haar onrust, zag haar telkens weer snelle blikken werpen op de vier mannen die om hen heen stonden, alsof ze bij elke tweede zin wilde nagaan of die hun goedkeuring kon wegdragen. Hij had het duidelijke gevoel dat ‘weduwvrouw Gader’ nog korter geleden dan hijzelf had gehoord over haar behoefte aan een helpende logé die de handen uit de mouwen stak.

Hoewel het fris was in de schaduw van het huis, had men gedurende het hele gesprek geen stap over de drempel gezet. Pas toen de betaling voor het onderdak ter sprake kwam, stelde de woordvoerder van de mannen resoluut voor dat ze ook binnen verder konden overleggen. Daarop schuifelde iedereen door de smalle gang de huiskamer binnen, waar een kachel snorde en nauwelijks plaats was voor zeven mensen, hoewel er in het vertrek verder alleen nog een smalle hoekbank stond met een armzalig bidhoekje, een eenvoudige tafel met een tot op de draad versleten maar schoon kleed, een schommelstoel en een dekenkist. Greider moest het bewijs leveren dat hij zoals beloofd genoeg geld bij zich had om de prijs voor het onderdak te betalen – die nu voor de hele winter werd vastgesteld op het dubbele van de in het dorp getoonde inhoud van de buidel. Toen Greider aan die wens had voldaan en een tweede leren zakje uit de hem haastig aangereikte zadeltassen opgediept en op de tafel geledigd had, fonkelde het in de ogen

van de mannen, die nog dichter om het hoopje munten waren komen staan. Je zou bijna bang worden van die benauwende, met massieve lijven volgestouwde kamer en van de hebzucht die ze uitademden. Toch werd men het erover eens dat Greider de helft van het bedrag direct zou betalen en de andere helft aan het einde van zijn verblijf – alsof met het invallen van de winter de vreemdeling en zijn goud niet sowieso onherroepelijk het dal toebehoorden.

Aldus borg Greider de ene buidel weer in de zadeltas, bond de andere, die propvol zat, goed dicht, woog hem provocerend op zijn hand, keek de mannen een voor een recht aan zonder ook maar één keer zijn blik op de weduwe te richten, doorstond vervolgens een oog-in-oog met de woordvoerder en vroeg met schijnheilige onschuld: ‘Aan wie geef ik ’t geld?’

Een moment vertrok de ander zijn ogen tot toornige spleetjes, maar toen zei hij droog en kortaf, met een beweging van zijn kin in de richting van de vrouw: ‘Aan de weduwvrouw natuurlijk.’

Die leek verbouwereerd, wilde iets zeggen, maar schudde toen haar hoofd en wist niet waar ze haar handen moest laten. Toen vermande ze zich en nam het leren buideltje in ontvangst, waarbij ze Greider telkens weer bedankte en ondertussen bezorgde blikken op de mannen wierp – tot die haar kennelijk zwijgend gerustgesteld hadden. Greider had het vermoeden dat de weduwe zich inderdaad niet lang zelf zorgen om het geld zou hoeven maken.

Met het afwikkelen van de financiële kant meende Greider dat het belangrijkste nu wel achter de rug was en dat ook bij de vijf mannen een bereidheid tot vertrek te bespeuren viel. Maar de man die tevoren de koets gemend had, vroeg aan de weduwe: ‘Waar is je dochter?’

Heel even aarzelde de vrouw met het antwoord, alsof ze overwoog wat ze anders zou kunnen doen dan met de waar-

heid voor de dag komen. Maar toen zei ze simpelweg: 'Ze is boven. Maakt de kamer gereed voor de gast.'

'Roep haar maar naar beneden, dan kan ze 'm meteen leren kennen, onze waarde gast,' verlangde de man.

Weer aarzelde de vrouw even, totdat ze een mogelijk antwoord onderdrukte en de mannen opzij duwde om de kamer uit te lopen naar de voet van de trap, die vanuit de gang naar boven ging. Haar roepen viel opvallend hard uit, alsof er in dit kleine huis nog enige twijfel over kon bestaan of het anders tot de eerste verdieping zou doordringen; alsof je daar onder het dak werkelijk gemakkelijk iets niet zou kunnen horen wat op de begane grond gebeurde.

'Luzi!' riep ze. En nadat de enige reactie daarop stilte was, nog eens, maar nu luider: 'Luzi!'

Toen klonken er boven voetstappen op de planken. Omdat het huis zo klein was, konden de afstanden er niet groot zijn, maar toch leek Greider nauwlettend te luisteren hoe gering in aantal en hoe dicht bij het trapportaal die stappen waren. Maar nog steeds liet niemand zich daar zien. In plaats daarvan vroeg een heldere stem aarzelend: 'Ja, wat is er?'

'Luzi, kom eens naar beneden,' riep de weduwe nogal luid, maar op een toon die de overtuiging miste dat ze het goede bevel gaf.

Rond de vrouw onder aan de trap hadden zich intussen ook de mannen verzameld, en allemaal wachtten ze op het antwoord. Toen dat een, twee ogenblikken langer dan beleefd was alleen maar uit zwijgen bestond, voegde de baardman er zonder stemverheffing, maar toch luid aan toe: 'Kom jullie gast begroeten!'

Eindelijk kwamen, al was het ook aarzelend, de stappen boven weer in beweging en verscheen Luzi's gedaante op het trapportaal.

Ze mocht dan een heel stuk boven haar moeder uitsteken,

maar toch niet zoveel dat de slopende jaren het niet teniet zouden kunnen doen. Ze had een rechte houding in haar eenvoudige, voor huishoudelijk werk bedoelde rok en lijfje, en ze was slank – net als de meesten hier boven, waar je niets te eten kreeg wat niet eerst door werken verworven was. Voor het zwart van de oude dekbalken leek haar haar op dat van haar moeder, maar dat van Luzi was niet glad en ook niet in een knot opgestoken – kroezend en ongetemd omlijstte het het kleine ovaal van haar gezicht. Dat had een gezonde, lichte kleur en maakte een scherpe en heldere indruk zonder iets van de brede, uitdrukingsloze trekken van veel dalbewoners. Neus – niet helemaal recht – en kin staken zonder schroom de wereld in, maar ook zonder betweterige puntigheid. De mond, met lippen die nauwelijks de aandacht trokken, lag daartussen in een rechte lijn waarvan alleen de hoeken verrieden dat ze graag lachte, hoewel daarvoor maar zelden aanleiding was. De wenkbrauwen waren lang en dicht en verleenden de donkere ogen een indruk van licht sceptische, onverstoorbare alertheid. Het waren ogen die gewend waren alles stevig beet te pakken en te doorzien – die rechtvaardigheid eisten van alles wat binnen hun gezichtsveld viel, maar die ook zelf geen geheimen bewaarden en bereid waren vriendschap te geven.

En toch wilden ze nu maar geen rustpunt vinden, ze schoten heen en weer als bij iemand die bang is – en waagden het niet een van de mannen aan de voet van de trap langer aan te kijken. Daarbij was het enige wat met schaamteloze exclusiviteit de aandacht van al die van beneden opkijkende ogenparen gevangenhiel, Luzi zelf. Alleen haar moeder keek met nauwelijks verborgen bezorgdheid niet naar haar dochter, maar naar de haar wel heel toegenegen beschouwers.

Nog altijd had Luzi verder niets gezegd, en ze stond daar alsof ze meteen weer terug wilde om haar werkzaamheden op

de bovenste verdieping voort te zetten. Weer was het de man met de baard die het zwijgen verbrak en hij gebaarde met een uitnodigende zwaai van zijn arm: ‘Nou, kom nou maar naar beneden!’

Zijn kameraden vielen hem bij. Er bleef de jonge vrouw, als ze niet openlijk onbeleefd wilde lijken, niets anders over dan op die aansporing in te gaan, wat ze zo aarzelend deed dat het nog net fatsoenlijk was.

Ze was nog niet binnen handbereik, of de knuist van de baardman lag al op haar schouder, trok haar sneller omlaag en dirigeerde haar naar Greider, op wiens schouder vervolgens de andere hand van de grijnzende man neerzank.

‘Dit is jullie wintergast, Greider. Greider, dit is Luzi.’

Enigszins verlegen vanwege die nogal onbehouden introductie knikten de twee elkaar toe, en de ogen van het meisje vonden in die van Greider voor eventjes rust. En hoewel haar gezicht, haar hele lichaam, niets van zijn wantrouwende spanning verloor, leek ze een beetje vertrouwen te krijgen door de vage glimlach die rond Greiders mondhoeken lag – want die leek de hele situatie door de totaal onbezorgde erkenning van de verborgen dreiging plotseling ongevaarlijk te maken.

Intussen gaf baardmans uitleg van het hoe en waarom van het vreemde bezoek, in woorden die bondig en grof waren, maar doortrokken van subtiele spot. En toen zei hij tegen de jonge vrouw: ‘Zorg maar goed voor je gast, Luzi. Maar ook weer niet al te goed!’

Terwijl hij dat zei, kneep hij het meisje in haar wang met een knipoog en een lach, die door zijn makkers meteen werd overgenomen. Maar het was geen vrolijkheid die daarbij uit zijn ogen sprak, en het zogenaamd plagende kneepje in haar wang werd kort voor het loslaten een moment lang zo hard dat Luzi het bijna uitschreeuwde en zich daarna over haar rood geworden wang wreef.

Een van de andere mannen, nog altijd lachend, klopte ondertussen Greider op de rug als om die zo bijzonder geslaagde pointe te onderstrepen en de humoristische waarde ervan voor de vreemdeling te benadrukken – maar ook dat viel eerder uit als een klap, zodat Greider moeite had zijn evenwicht niet te verliezen.

Dicht stonden ze opeen, Greider, Luzi en de man met de baard; de anderen hadden als bij toeval een kring om hen gevormd, die zich als gevolg van het gezamenlijke gelach vanzelf eng had samengetrokken. Aan de kant van Luzi het dichtst – genoeg voor enkele terloopse aanrakingen van haar rok, haar rug, haar haar. De weduwe Gader stond erbuiten, terwijl ze haar hals rekte om een blik op haar dochter te kunnen werpen en nerveus in lachen uitbarstte alsof ze hoopte daardoor deel te kunnen hebben aan de vrolijkheid van het moment.

Het lachen ebde weg, de kring bleef in stand. Luzi leek geen passend antwoord te durven geven, Greider scheen dat ook niet nodig te achten. Allemaal wachtten ze op een aanvullende opmerking van de baardman. Maar die vond blijkbaar dat hij alles wat ertoe deed nu wel gezegd had.

Onder zijn aanvoering begonnen de mannen afscheid te nemen. Langzaam drongen ze door de smalle ingang van het huis naar buiten, geen van hen zonder de weduwe een goede raad, Greider een schouderklopje en Luzi een schunnig lachje gegeven te hebben. En toen ze eindelijk allemaal weer voor de deur stonden, in de kou en het schemerlicht van de invallende avond, draaide, terwijl de anderen al hun paarden en wagens beklommen, hun klaarblijkelijke aan- en woordvoerder zich om en zei tegen Greider, die met beide vrouwen in de ingang van het huis stond: ‘We zien elkaar dus nog.’

Alsof ze daarnet een afspraak hadden gemaakt. Maar al was dat niet het geval, toch twijfelde Greider er niet aan dat de baardman de waarheid had gesproken.